

A szociális partnerek által elfogadott új témák, új eszközök és innovatív gyakorlatok

Összefoglaló

Bevezetés

Ezen összehasonlító tanulmány fő célja az volt, hogy információkat gyűjtsön arról, hogy a szociálispartner-szervezetek Unió-szerte hogyan vezetnek be és használnak fel új témákat, valamint innovatív megközelítéseket, eszközöket és gyakorlatokat. A szociális partnerek által feltárt válaszokra összpontosít, hogy választ adjon a munka világában felmerülő különböző kihívásokra és szükségletekre. A tanulmány vizsgálati köre a 2000 és 2014 közötti időszakban a szociális partnerek által ágazatokon átnyúló, ágazati és nemzeti szinten alkalmazott gyakorlatokra szorítkozik. Az Eurofound és mások által végzett kutatások szakirodalmi áttekintése alapján a tanulmány figyelembe veszi az Eurofound valamennyi uniós tagállamra és Norvégiára is kiterjedő európai kapcsolattartói hálózata által nyújtott információkat és elemzéseket is.

Szakpolitikai háttér

A szociális párbeszéd még mindig fontos ügy Európában. Az európai szintű szociális párbeszéd létrehozása után harminc évvel minden szereplő egyetért abban, hogy új lendületet kell adni az európai szociális párbeszéd törekvéseinek. Ráadásul a közelmúltban európai szinten folytatott szakpolitikai viták rámutattak arra, hogy különösen a 2008-as válság óta új viták alakultak ki a társadalmi igazságosságról, a demokráciáról, a munkahelyek minőségéről és a munkaügyi kapcsolatok új modelljeiről, és ezek kihívások elé állították a munkaügyi kapcsolatok hagyományos módszereit és a szociális párbeszéd rendszereit. Ezért fontos tanulmányozni azt, hogy a szociális partnerek az új témák és új eszközök felfedezésével, valamint az innovatív megközelítések kidolgozásával milyen választ adtak a sokféle politikai, jogi és társadalmi kihívásra.

Fő megállapítások

A szociálispartner-szervezetek Európa-szerte intézkedéseket hoznak az előttük álló kihívások kezelése érdekében. Azonban ezen intézkedések fontossága, kidolgozása és megvalósítása továbbra is igen eltérő, és nehezen értékelhető.

Új és innovatív témák a napirenden minden tagállamban

A tanulmány első fontos része az újszerű szempontok elhatárolásával foglalkozik. Ezeket az egyes nemzeti kontextusok és intézményei berendezkedések fényében vizsgálták meg, mivel az intézményi háttértől függően óriási különbségek vannak a munkaügyi kapcsolatok rendszerében és abban, hogy a szociálispartner-szervezetek milyen módon folytatnak párbeszédet.

A tanulmány az új témák két fő típusával foglalkozik:

- azokkal, amelyek az egész Unió szemszögéből újak (például az éghajlatváltozás);
- és azokkal, amelyek csak néhány tagállam számára újak (például a nemek közötti egyenlőség).

E különbségeken túl a tanulmány egyik legfontosabb megállapítása az, hogy a szociális partnerek minden uniós országban elkezdtek új témákat politikai napirendre tűzni, továbbá új és innovatív megoldásokat alkalmazni, hogy választ adjanak a felmerülő kihívásokra. Számos országban részt vettek a szervezeti kiigazításokban, például az összefonódásokban és a munkaerő-felvételi ösztönzőkben. A régebbi és újabb tagállamok között jelentős eltérések vannak a felvett témák hatókörét és a kezelésükkel kapcsolatos motivációt illetően. Három nagy országcsoporthoz azonosítható. Az elsőbe 11 ország sorolható (amelyek 2004 óta csatlakoztak az EU-hoz, valamint az Egyesült Királyság), ahol a nemzeti szintű szociális partnerek főként az EU politikai napirendjére tűzött témákkal foglalkoztak. A második csoportban (10 közép-, kelet- és dél-európai ország) a szociális partnerek túlléptek az új témák „minimális katalógusán”, és megpróbálták jobban lefedni az új munkaerőpiaci csoportokat, illetve az alacsonyabb bérű vagy képzettségű csoportokat is, továbbá kezelni a szociális biztonsággal kapcsolatos problémákat. A harmadik csoportban (nyolc észak- és nyugat-európai ország) a szociális partnerek az új témák lehető legszélesebb körét fedezték fel, miközben választ kerestek a belső és külső mozgatórugókra és kihívásokra.

Az elemzés azt mutatja, hogy az uniós szintű kezdeményezések, különösen az uniós szintű szociális partnerek megállapodásai – például a határozott idejű munkaviszonyról, a távmunkáról és a nemek közötti egyenlőségről szóló megállapodások – erős hatást gyakoroltak a nemzeti szociális partnerek által megvitatandó új témák kiválasztására. Ez a hatás különösen azokban az országokban vált láthatóvá, ahol viszonylag gyenge a szervezeti kapacitás és a szociális párbeszéd és a szociális partnerek politikai befolyása is (például a közép- és kelet-európai országokban).

A szociális partnerekre a változások miatt nehezedő fokozódó nyomás

A tanulmány megerősíti, hogy a szociális partnerekre a változások miatt nehezedő nyomás 2008 után jelentősen fokozódott valamennyi tagállamban. Ez a tendencia azonban hangsúlyosabbnak tűnik Dél-Európában, és különösen nyilvánvaló a 2008-as válság által leginkább sújtott országokban.

A tanulmány több olyan változástényezőt azonosított, amelyek a munkáltatók és a szakszervezetek szempontjából közösek. Ezek közé tartoznak a következők:

- belső kihívások, köztük a szervezeti kihívások, mint például az, hogy reagálni kell az egyre diverzifikáltabb munkaerőre és dolgozó népeiségre;
- külső kihívások, például a munkanélküliséget növelő szerkezetátalakítások és az ipari kapcsolatokra irányadó jogi reformok.

Az elemzés arra is rámutat, hogy a szociális partnereknek közös érdeke és ügye a készségbázis javítása, valamint a demográfiai változás és az egyre diverzifikálódó munkaerőpiac kezelése. Közös érdek az is, hogy stabilizálják és megerősítsék magának a szociális párbeszédnek a szerepét.

Vannak azonban fontos különbségek is. 2000 és 2014 között a szakszervezetek nagyobb mértékű szervezeti átalakítással szembesültek, mint a munkáltatói szervezetek. Továbbra is jelentős különbségek vannak a szociális partnerek között a sajátos témák kezelése és a munka világával kapcsolatos politikák alkalmazása tekintetében.

Nyilvánvaló, hogy nem minden szociális partner képes alkalmazkodni az új gyakorlatokhoz, és alkalmazni azokat. Ez elsősorban a szervezeti erőben és a sajátos ipari kapcsolati keretükben meglévő különbségeknek tudható be. A tanulmány bizonyítékot talált arra, hogy polarizálódás tapasztalható a tagállamok között: van, ahol a szociális partnerek érdemi szerepet játszanak a munkával töltött idő szabályozásában, és van, ahol semmilyen szerepet nem töltenek be ebben.

Három különböző típusú hatás

Nagy próbatételt jelent az új gyakorlatok és innovációk társadalmi-gazdasági hatásának értékelése. Ez a tanulmány három különböző típusú hatást azonosít:

- a munkakörülményekre gyakorolt látszólag szabályozói hatás, elsősorban az észak- és nyugat-európai országokban;
- erőteljes, de kevésbé egyetemes hatás, elsősorban a dél-európai országocsoportban;
- elhanyagolható hatás, főként a közép- és kelet-európai országokban.

A tanulmány megállapította, hogy ez a három hatástípus összességében átfedi egymást az ipari kapcsolatok Európa-szerte létező különböző modelljeiben. A legerősebb hatást azokban az észak- és nyugat-európai országokban érték el, amelyeket erős szakszervezetek és munkáltatói szervezetek jellemeznek.

Következtetések

A szociálispartner-szervezetek már bemutattak néhány innovatív megközelítést, miközben megpróbálták kezelni az új szükségleteket, továbbá feltárni azt, hogy milyen mozgástér maradt az ipari kapcsolatok rendszerében végrehajtott legutóbbi reformok után. Azonban még mindig jelentős igény van arra, hogy értékeljék ezeknek a megközelítéseknek a pontos hatókörét és hatását: a jelenlegi intézkedések értékelésének elősegítésére és más hasznos módszerek kidolgozására irányuló intézkedéseket nemzeti és ágazati szinten is meg lehet tervezni.

Elismert tény, hogy a szociális párbeszéd folyamatát meg kell erősíteni. Az ágazati vagy nemzeti szinten kidolgozott intézkedések szintén erősíthetik a szociális partnerek azon képességét, hogy választ tudjanak adni az újonnan felmerülő témákra és kihívásokra.

A szociális partnerek innovatív ereje és potenciálja, valamint a szociális párbeszéd a partnerek autonómiájában gyökerezik, ezt pedig támogatni kell.

Végezetül pedig a foglalkoztatási kérdéseken túlmenően a politikai döntéshozóknak támogatniuk és erősíteniük kell a szociális partnerek és a szociális párbeszéd szerepét és részvételét az európai társadalmak előtt álló nagy kihívások megvitatásában.

További információ

A szociális partnerek által elfogadott új témák, új eszközök és innovatív gyakorlatok (New topics, new tools and innovative practices adopted by the social partners) című jelentés a <http://www.eurofound.europa.eu/publications> weboldalon érhető el.

További információért forduljon Isabella Biletta kutatásvezetőhöz az ibi@eurofound.europa.eu címen.